

(Sobre la vida de Lluís Companys tinc una teoria que no t'exposaré en detall però que es pot resumir dient que fou un home elevat d'un fons d'ambivalències o, almenys, d'ambigüitats a una certa noblesa a conseqüència d'un fenomen no gaire distint del que es produeix quan la pressió dels dits fa afluir la pasta cap a la punta del tub que la modela. Si assolí una vera grandesa d'esperit fou a força de reaccions defensives, de reflexos femenins, preconscients. Per això el seu patriotisme final, indubtablement sincer, va ésser en realitat un refugi, una manera genial i paradoxal de defugir responsabilitats que li eren enormement superiors. No pas, potser, per manca de coratge. Però el seu coratge no crec que abandonés gaire sovint el pla d'una qualitat una mica mediocre. O bé s'inseria a la punta d'un càlcul massa optimista i aleshores no era més que simple audàcia, o bé, marginal i flanquejat de totes les garanties que li facilitava un do remarcable, i coexistent, per a la transigència, era una cortina que cobria les concessions més absurdes —això si l'acte coratjós no deixava veure, tot just realitzat, i com per transparència, que la seva no realització hauria implicat un coratge infinitament més alt. En realitat sempre fou inferior als papers que li tocà de jugar: de vegades semblava el criat que durant una absència del senyor fa els honors de la casa al servei de les cases del veïnat i ofereix cigars i licors; algun dia se'l podia prendre per un simple mitòman. No és estrany que la història de la seva Presidència sigui un veritable procés de mimetisme, d'adaptació superficial al càrrec, d'imitació de les qualitats que el càrrec reclamava. Tot el que en ell hi havia d'instint defensiu era gairebé sempre infal·lible. En canvi, l'acte deliberat, conscient, sonava sempre fals. I gairebé estic per dir-te que, sobretot, quan l'acte es limitava a servir, a manifestar, la sinceritat més autèntica. No és estrany que això creés un malentès: la fama d'hipocresia, d'insinceritat, que li feien els seus adversaris era molt exagerada. I és que el seu problema, com el de molta gent, era el problema de l'expressió, la tragèdia de la sinceritat que no troba mai la forma pura, adequada, exacta. Res no ho il·lustra millor que una de les circumstàncies de la seva mort: el desig grandiloqüent de morir descalç, per tocar terra catalana —per influència de quin melodrama sentit a la ràdio durant una partida de canari? Aquesta intersecció de la literatura més enviolinada amb el realisme curt del demagog que per incapacitat d'afirmar-se o de maniobrar entre gent dura que va per feina es desmaterialitza fins a convertir-se en símbol, però en símbol gairebé algèbric, és a dir, tot convencional, com una mera al·lusió, l'eclosió d'aquella flor de romanticisme d'òpera italiana que capça la tija d'una vida tota nuada de tòpics però dreturera del pragmatisme de l'instint no em negarà que és un fenomen commovedor. Commovedor perquè expressa tot un estil de vida i perquè la presència de la mort l'autentifica, li serveix de demostració; si no fos per això es podria confondre, ni més ni menys, amb un estil de farsant. Ja és un tòpic de dir que la mort l'ha servit. I en part és cert. Malraux ha escrit no sé on que la mort converteix la vida en destí. Vista segons l'angle de la seva mort, momificada en destí, la vida de Lluís Companys s'organitza segons un esquema que no li és gens essencial, pren, d'entre tots els possibles, el sentit més discordant; els plans de llum i d'ombra que alternen sobre un objecte i que no són determinats i limitats per l'estructura de l'objecte sinó per la direcció del raig de llum que projectem al damunt, poden, si el projectem segons un angle insòlit, deformat-lo i fer-lo desconegut. Ara que si de gairebé tothom es pot dir que la mort arriba massa aviat o massa tard, d'ell, qui més qui menys, ha dit o pensat que la mort li arribà a l'hora justa. I una mort tan oportuna ja és suspecta. [...]

(Armand Obiols, *Bordeus* 45)